

*Kniha vychází
při příležitosti 150. výročí od úmrtí
(13. 7. 1873) Samuela Jurkoviče*

MEZI REVOLUCÍ A DOMÁCNOSTÍ

Korespondence
Jozefa Miloslava Hurbana
s manželkou Annou
a tchánem Samuelem Jurkovičem

K vydání připravil
Zdeněk Fišer

Moravské zemské muzeum
Brno 2023

Předložená práce vznikla na základě institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury (DKRVO, MK000094862).

Posuzoval: Doc. PhDr. Bohumír Smutný, Dr.

© Zdeněk Fišer, 2023

© Moravské zemské muzeum, 2023

ISBN 978-80-7028-599-2

Obsah

Úvodem	7
Ediční poznámka	22
Obrazová příloha	28
Edice	39
Seznam publikovaných dokumentů	559
Přehled literatury	567
Místní rejstřík	577
Jmenný rejstřík	586
Tematický rejstřík	603

Motta¹:

*„Lúbím Ťa Anička moja, ako žiaden muž
minulých vekov neľúbil ženu svoju...“
Jozef Miloslav Hurban, 1848*

*„Tvoja ruka dotkla, to mi je vzácne,
a v Tebe mám všetku nádej a radosť života.“
Anna Hurbanová, 1848*

*„Časi sa nám menia,
divno ten svet beží.“
Samuel Jurkovič, 1870*

Mezi revolucí a domácností. Korespondence Jozefa Miloslava Hurbana s manželkou Annou a tchánem Samuelem Jurkovičem

Když jsem před lety realizoval obsáhlou edici korespondence a dokumentů Daniela Slobody,² evangelického pastora na Rusavě, jeden ze svazků jsem věnoval také vzájemným listům s Jozefem Miloslavem Hurbanem; byli to totiž švagři, spojení svými manželkami Julianou a Annou, takto dcerami jiné slovenské osobnosti, Samuela Jurkoviče. V závěru úvodní studie³ jsem vyslovil přání, aby byl Hurbanův odkaz z minulosti připomenut také obsáhleším projektem edice jeho korespondence, mj. i proto, že se blížilo jubileum 200. výročí jeho narození, připadající na rok 2017. Od data vydání vzpomenukní knihy (2009) uplynulo pomalu 15 let a stav zůstává i nadále stejný; ze slovenských badatelů se nenašel nikdo, kdo by chtěl svůj zájem, své síly a svůj čas uvedenému tématu věnovat.

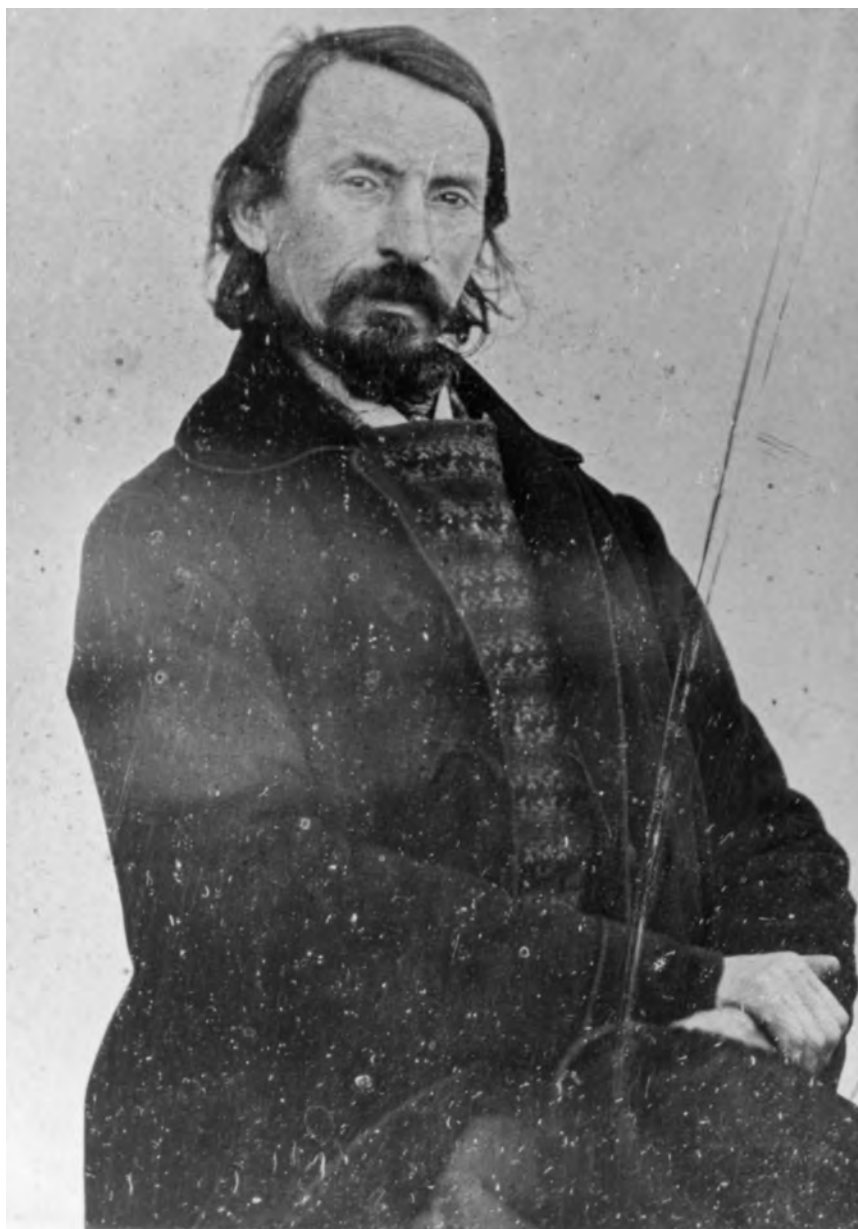
Je to o to zvláštnější, že J. M. Hurban spolu s Ludovítem Štúrem patří k nejzářivějším hvězdám slovenských dějin 19. století a jeho jméno, resp. jejich jména dodnes zaplňují stránky slovenských učebnic dějepisu. Na Hurbana, který se v roce 1848 stal prvním předsedou Slovenské národní rady a byl ochoten za emancipaci Slováků položit i život, navazuje i dnešní parlament Slovenské republiky, vzniklé k datu 1. ledna 1993, který kromě staronového názvu – Slovenská národní rada⁴ – má ve svém vestibulu trvalé pietní místo s Hurbanovou bystou. Znamená to, že nebyl a není zapomenut. Vzpomněl-li jsem 200. výročí jeho narození, připadající na rok 2017, pak byl oslaven nejen mnoha společenskými akcemi, přednáškami a výstavami, ale i několika konferencemi a publikacemi. Z prvních můžu připomenout iniciativu Evangelické církve augšburského vyznání na Slovensku (ECAV), konanou dne 10. listopadu 2016 v Bratislavě,⁵ z níž vzešlý sborník obsahuje devět příspěvků. Jinou jubilejní publikací byl sborník nazvaný *Jozef Miloslav Hurban. Osobnosť v spoločnosti a reflexii* s celkem 22 kvalitními a zajímavými příspěvky.⁶ Jednotu protikladů dvou historických osobností charakterizuje v názvu kniha Pavla Pareničky *Štúr a Hurban, myšlienka a čin*.⁷ Za různé výstavy můžu vzpomenuť tu, kterou uspořádala Matica slovenská v Prievidzi a k níž katalog pod názvem *Dvestoročnica Jozefa Miloslava Hurbana* připravil Pavol Madura. A konečně zde byla konference, organizovaná Slovenskou národnou knižnicou a Národným biografickým ústavem v Martine, konaná dne 8. července 2017 a nazvaná prostě *Jozef Miloslav Hurban*.⁸

První známý portrét mladého a charismatického Josefa Miloslava Hurbana. Dagerotypie byla pořizena v březnu 1849 v ateliéru bratří Angerovců ve Vídni. Převzato z publikace Jozef Miloslav Hurban – prvý predseda Slovenskej národnej rady. Bratislava 2007.

Anna Hurbanová, roz. Jurkovičová v mladším věku. Zdroj: Slovenská národná knižnica v Martine – Literárny archív.

Učitel, notář a milující otec i dědeček Samuel Jurkovič. Fotografie byla pořízena v Praze za některého z jeho dvou tamních pobytů (buď 1848 nebo 1849). Zdroj: SNK Martin – LA.

Edice

1.

Hurban Jurkovičovi

Dne 7. září na Březové¹ b[yvšího] r[oku].²

Velectěný muži,
příteli velectěný!

Jen aspoň několik zvuky se chci k Vám ozvati, a zvuky sice vděčnými. Především Vám pane vlastenče vřele děkuji za propůjčení Vaše ochotné mne k odprovázení mé mendíka,³ nebo za všecek způsob bych byl cestu zmýlil – zbloudil, a to víte snad, že já rád po rovných cestách chodím, neoblubuje nikterak bludu a zcestilostí. Rozumím totiž, jestli Vám z vděčné Vaší mysli nevy-padlo mé několika okamžení u Vás pobytí, můj večerní odchod ze Sobotiště na Bukovú.⁴ Vodiče ste mi dobrého dal. Na cestě sem Vám dobrořečil vida, že bych sotvy i o polednách tu cestu byl bez uchýlení se z křivolakého chodníku projítí mohl.

Dnes jest u nás Slavomil [Hroš],⁵ jenž mi dnes donesl knihy dvě od Vás. Pokud se Vám osobně nepoděkuji, mějtež úpřimné moje díky. Kdybych byl knězem,⁶ snad bych se Vám mohl i já nějakovým plodem novějšího času a ducha zavděčit, ale co má knihovnička v sobě chová, jest méně, než abych tím novotám [Vám] muži s novými duchem [.] spřátelenému čili v něm vyvi-nutému posloužití mohl. Pokud tedy nebudu v stavu rovné rovným odměniti, můžete Vy jistě jednou, pravím, vděk můj za knihy Vaše mně půjčené. Po pře-čtení jich Vám je odešlu zpátky.

S novinkou žádnou Vám nemohu posloužití, jen že naše sbírka v Březové na děkanálskou knihovnu⁷ se velmi zdařila i jest to již s knihami na 60 zl. v. č. vyhotových výše 40 zl.

Úpřimné pozdravení slečinkám⁸ se struhám[?] a přátelsky několik Vám zasílám, když jsem Váš

upř[imný] přítel
Miloslav.

Pozn. Myslil sem, že Vás tu někoho budu míti za posluchače, když sem pohřební řeč držel mladé panně Dorotce Doskovičové[?], ale nebylo tu nikoho. Či se to tak chováte k rodince? Škoda věru mladého děvčete! Sbohem.

Slovenská národná knižnica v Martine – Literárny archív, fond M 23 – J. M. Hurban, sign. M 23 I 1/1, jinak Ruttkay Fraňo: Samuel Jurkovič. Priekopník európskeho družstevníctva. Bratislava 1971, s. 63.

- 1 Tj. dnešní Brezové pod Bradlom, okres Myjava, Trnavský kraj. Obec byla poprvé zmíněna r. 1263. V novější době známá mohylou gen. M. R. Štefánika na vrchu Bradlo. V obci převažovali obyvatelé evangelického vyznání – v roce 1837 z 6 325 obyvatel bylo 5 937 evangelíků, 246 katolíků a 142 Židů. V roce 1850 měla 6 069 obyvatel, z toho 5 501 evangelíků, 197 katolíků, 349 Židů a 22 Romů. Základem obživy bylo zemědělství a chov dobytka, četná byla i různá řemela.
- 2 V dataci dopisu chybí letopočet, z kontextu obsahu jej ale lze datovat do roku 1840.
- 3 Mendík – z latinského mendikant, ve středověku žebravý student či mnich, v 19. století sloužil termín za označení chlapce – školáka, posluhujícího faráři nebo učiteli a vykonávající pro něho různé pochůzky.
- 4 Ve skutečnosti obec Bukovec, ležící poblíž Hurbanova působiště Brezového. Zřejmě až tam jej doprovodil zmíněný průvodce (mendík).
- 5 Slavomil Tomáš Hroš (1808–1874) studoval na evangelickém gymnáziu v Modre a na evangelickém lyceu v Bratislavě. V letech 1834–1840 byl kaplanem v Brezové, následně farářem v Bukovci a od roku 1844 až do smrti farářem v Brezové. Autor vlastenecké poezie, náboženských a didaktických písní. V mládí měl blízko k L. Štúrovi a J. M. Hurbanovi, postupně se s nimi názorově rozešel.
- 6 Hurban zde zřejmě myslí farářem, protože na evangelického kněze byl ordinován již na konci školního roku 1839/1840 superintendentem F. F. Stromským v Bratislavě. Od 16. 6. 1840 byl již kaplanem v Brezové, kde sbíral první kazatelské zkušenosti. Na místě vystřídal T. Hroše. Farářem v uvedeném místě byl Pavol Mareček (1806–1844).
- 7 Již roku 1836 založil T. Hroš na Brezové Slovanskú knižnicu, která se patrně přeměnila ve zmíněnou knihovnu děkanskou.
- 8 Slečinkami míněny dcery Samuela Jurkoviče, nejstarší Juliana (*1822), prostřední Anna (*1824) a nejmladší Emílie (*1830).

2.

Hurban Anně Jurkovičové¹

... kebych nebol povolaný zajtra k ve[čeri?] do Prietrže, bola bys mňa dnes videla a ja Ťa ... horúco, ale takto nemôžem. Musím ... sám myslením pripraviť k hodu tomuto zvie ... aj pripraviť ducha, abych aj iným hodne poslužil. Ak som Ti bôle za ... nášho sa poznaní a v láske nevyslovenej akie spôsobil, odpusť mi ich ... predsa balsam života. Ale akože by Ťa ... vzal ženu do domu zo sveta toho, proti ktorému stojím postavený. Ty ešte úplne všetkému nerozumieš teraz, ale zrozumieš budúce. Ešte len čakám, že prídu proti Tebe strely, a túžobne čakám, abych mal príležitosť svetu tomu povedať svoju myšlienku. Pros boha, duša moja, Ty, aby Ti dal zdravia a života a ži veselo v povedomí tom, že som ja životne uveril v Tvoju dušu a lásku svätú oboch nás. Túžim po Tebe zo srdca ... Nechže je nám to vnôtorným ... mocnejším spojením sa na podstate vyššej,